Излази сваки дан осим недељних и празничних дана.
Стаје у Србији: на годину 120 гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ч.; а у Аустрији: на годину 17 фор. и 76 новч. без штемпларине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. од врсте за три пута.
Непаплаћена писма примају се само од дописника и шиљу се на редакцију; а пренумерацију у наплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају

БРОЈ 204. У СРЕДУ 9. НОВЕМБРА 1868. ГОДИНА VI.

У Београду, 9. Новембра.

Последња пошта, као што ће читаоци ниже видети, донесе нам гласе, који најлепше изгледе отворају за оно, чему се критски Јелини надају.

Извор овим гласовима можда се мало и прелива, али толико ће бити истина, да не само нису се покорили тамошњи Јелини, него се и успешним бојевима одликују.

Мимо то, устаницима стиже и помоћ. Јелини из Јеладе нису напустили своју браћу на острву, па на тај начин ови имају извора одакле могу да се помогну.

Али много је важније што се јавља да адмирал Канар полази у Америку. Кажу истина чега ради предузима тај пут, али би наивно било веровати, да стари адмирал, који у Америци има лепих симпатија, иде у Нови Јорк само због зајма. По свој прилици пут ће се тај тицати ствари, које су и друге природе а не само финанцијске.

Ми бисмо готови били узети да је вероватно, да ће северна Америка, ако се само Крићани уздрже до пролећа, подићи и свог гласа у овој, а можда и у целој источној ствари.

Ако Крићани још за који месец дана не буду покорени, тад ће Европа — хтела или не хтела — морати да се упита: а докле ли ћемо мирно и равнодушно гледати да се овако жалосно крв пролива? Сила легитимносии — то знамо из догађаја, који си збише за последњих 18 година — престаје поштовати се, чим јој немоћ њена изађе на видело: с тога Европа не чињаше ништа за Луј-Филипа, Фрања II., Ђорђа I. и за друге. Па ту ишчезава шкакљивост легитимности, а место тога важни разлози почињу да нам говоре, да се народу, ком се право оснива на снази, мора учинити правда. Развитак наше стране света и сам би налагао, да се укине анамолија где је год могућно, па место ње установи штогод разумно и што може да опстане.

На месту је дакле да запитамо: да ли је саветно Европи да чека да јој Американци одузму велику улогу? Да ли би се онда могло да уреди све онако, како би интереси европски захтевали? Ко би то знао! Колебљиво чекање ретко је кад штогод хаснило, а веома често шкодило је много.

С тога би паметно, а по достојанство Европе и нужно било, да велике силе погледају на храброст и племенито осећање, које се показује међу Крићанима, па учинивши народу по жељи прекину несрећно проливање крви, које тешко пада на оне, који хоће да одрже стање као што је, јер то стање није више држати могућно.

Можда ће Европа и кадра бити да поступи праведно, па да не увуче себе у положај према Америци онакав, у ком се Азија налази према њојзи.

ИСТОК И ЗАПАД.

II.

Прелазећи на појединости, прво нам у очи пада што писац брошире каже како је Аустрија истиснута из Немачке *„своје постојбине“*. Има смисла кад Саксонац, Баварац, Виртембержанин и т. д. називље своју земљу ужом а Немачку широм отаџбином: у политичком погледу он је Саксонац, Баварац, Виртембержанин и т. д., а у народном Немац; ко није срећан да су му границе политичкој и народној отаџбини једне, тај мора ову разлику да прави. А да ли је Аустријанац у таком истом положају? Шест до седам милиона аустријских Немаца јесу; али Пољаку, Чеху, Словенцу, Србину, Хрвату, Словаку, Русину, Румуну и Маџару Немачка је земља туђа. Писац ту пође за стопама покојног Метерника, који је Чехе, Словенце, и остале Словене сатерао у немачки савез. Одатле вири дакле онај слепи германизам, који у Аустрији само Немце признаје народом, а остале народе неком сировином, од које помоћу „немачког духа“ могу Немци да се начине. А кад је брошири увод такав, онда мора да је у њој и „немачки дух“ по обрасцу Метерникову.

И ми се не варамо.

Писац наводи седам питања, која се Аустрије тичу, а између којих четири би само онда могла се тицати царства, кад би се у програм спољашњој политици његовој узело оно што Метерник рече: „С једног краја Европе до другог нема ништа, што се Аустрије не би тицати могло.“

Француског питања прво и не има, а ако га буде кадгод, то ће бити *чисто француско*. Нека се после Наполеона III. ма шта учини у Фванцуској, Европи ће тешко падати на ум да се наметне да Французе усрећи. Херцег Брауншвајшки, који Французима од велике револуције грожаше да ће војском својом направити од Париза други разорен Јерусалим, мораде се срамотно вратити још из Шампања, и срећан се могаше осећати што се дочепао немачке земље. Европа се за ово седамдесет и неколико година толико научила памети, да се нико у њој не ће осетити склоњен да понови ондашњу улогу, која не бејаше ни мало части пуна. Аустрија дакле да представља улогу промисла из ондашњег доба, улогу, која је довела дотле, да пријатељ и непријатељ мора зачуђен или смућен да запита: „да ли је ово костур тадашњега исполинског тела“?! А уз ово писац заборавља да међу Аустријом и Француском лежи уједињена Италија и консолидована пруска Немачка! Аустрија не ће дакле суноврат скакати, јер скок такав не може ништа да јој принесе. У Француској пак не ће *требати* да нападају слабу Аустрију с незадовољним народима, а слободну опет и народно уређену Аустрију не ће Французи *хтети* да нападу: Аустрија је довољно снажна или и са свим немоћна.

А како у Француској, тако ни у Риму нема Аустрија од сад никаква посла. Што се зове „римско питање“, то је управо само италијанско. Италија, као и сав католички свет, не ће да дира у духовну власт папину: Италија хоће да је уједињена, да је господар код своје куће, а ни која либерална сила у Европи не може на супрот да изађе овој жељи Италијана. Француска, Португалска, па ни сама О'Донелова Шпанија нису противне народном духу времена. Само они, који се с мрачњачким, слободи и човечанству непријатељским плановима крију под римску тијару, ради би да на жалост и тугу и самих просвећених католика религију начине господаром света. Па зар Аустрија да је поборник ових непријатеља цивилизације што се плаше светлости? Зар држећи с јежовљанима и калуђерима да век наш претвори у борбу за веру? То у Бечу никоји разуман државник не може хтети: Филип II. са златним и дијаматским рудницима својим у Перуанској, с неизмерном флотом и страшним војскама својим најпосле је пропао оваком борбом. Папа ће седети у Риму, као и православни патријарх у Цариграду, а да нису суверени, или можда ће се католичански свет задовољити и без папе, као што пре папских времена и бејаше: и у једном и у другом случају, а оба су једино могућна, променити Аустрија не може ништа. Усхтене ли пак да се папским питањем послужи па да предузме рестаурације, т. ј. да мале опе владаочиће у Немачкој и у Италији опет поврати и све заведе по староме: то Пруска—противница њена највећа—стоји готова да јој на врат скочи, а и Италијани ће имати снаге да одбране своје народно јединство, мимо што ће с њима још и сва Европа бити. Није дакле ни мислити на оваково шта. Аустрија мора папство да остави само себи, ако је истина да не могу другога љубити већма но себе. И ово дакле питање не тиче се Аустрије.

Немачко питање може или на миру да прође, или ће се из њега родити рат с Француском. У првом случају Аустрија нема ту *никаква посла*, у другоме *не ће моћи да има*. Аустријски Немци не ће ићи да убију своју мајку, не ће доиста у савезу с туђинцем дићи руку на јединство народности своје, које једва што се постиже. Ненемачки пак Аустријанци већ и у овај су последњи рат ишли не с великом вољом, а у Прагу, Лавову, Љубљани, Пешти, Новом Саду, Загребу и по многим другим местима чујаху се гласи да за туђу ствар не треба давати жртве. За ефемерне пак ствари залагати добра народна — то је јединствена у свом роду мисао. Ратна дакле труба може да нађе апатичке народности, јер изгуби ли Аустрија опет мегдан, то ће се залуду крв пролити и милиони расточити; победи ли пак — то би се народи аустријски продали да постану сами убице својој народности. Кабинетски се ратови не воде више, или се воде на своју пропаст. Због овог дакле питања треба Аустрија да седи с миром, — што се год од њега буде даље држала, тим ће срећније пролазити.

А сутра ћемо прећи на четврто питање, које је писац веома зло изабрао.

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Саборима по аустријским круновинама с ону страну Лајте, који су прекјуче отворени, достављена је царска посланица, у којој се понавља све оно, што је цар после закљученог мира рекао у свом писму захваливши за принесене жртве у време рата, па напоменувши договоре, који се воде с Угарском, изјављује да је пуно наде да ће се устав скорим опет завести. Посланица угарском сабору прима оно што је пододбор саборски израдио, но с оградом за државни дуг, војску, политику трговинску и систему пореску, а уједно и за расправљење заједничких послова место курија, које се предлажу у томе што је пододбор израдио, иште заједнички парламенат у Бечу.

Вировитичка жупанија у Славонији решила је 3. ов. м., да се сабору оправи представљење с препоруком да тражи територску целину тројне краљевине и ни под каквим изговором, нити коме за атар да допусти да се ма који крај њен оцепи. Народни органи далматински дигли су се па живо иште да се Далмација сједини с Хрватском и Славонијом, наводећи да иначе приморју аустријском грози погибија од стране уједињене и оснажене Италије.

Орган немачко-аустријских автономиста, градачки „Телеграф“, налази да се брошира „о аустријско-француској алијанцији“, коју смо управо сад узели да претресемо, слаже у многоме с током мисли у официозне журналистике бечке. Пољски „Час“ са свим је њом задовољан. „Авенир Насионал“ уверава да је написана по препоруци и казивању барона Бајста.

10. пр. м. од стране је италијанског кабинета издан обласним старешинама распис, по коме се владикама, који су били уклоњени из својих дијецеза и под присмотром држани, дозвољава да се врате столицама својим. Од ове наредбе изузети су били само они, који се у Риму баве или су се на ново пуштали у политичка коварства. Сад је, а на име 5. ов. м., издан нов распис, којим се и њима, који су искључени били, допушта да дођу у своје дијецезе и заузму столицу своју. Овај корак флорентинског кабинета први је званични акт, који се може узети као одговор на папину беседу, па и најзатуцанији ултрамонтанац не ће моћи да одрече да је тај одговор срећан. Ако је уопште још могућно да се Италија и Рим измире, то ова умереност италијанске владе намешта мост к измирењу.

У Риму се, као што најновији гласови казују, концем овог месеца очекују гроф Сартиже и генерал Флерија. У то доба и војска ће француска почети да се враћа кући, а за повратак њен већ је све спремљено. Међу тим још се папа није решио да ли ће по одласку Француза преместити кудгод своју столицу или ће остати где је. „Н. Сл. Преса“ мисли да ће пре ово последње бити.

Званичне флорентинске новине пишу 5. ов. м. да се кабинетима париском и флорентинском мора сад да обрати пажња на интересе, који се имају у ред довести, пошто Французи по септембарском уговору отиду из Париза, а време је томе близу. Обе се владе подједнако паште да се ти интереси измире, и предузеле су да уговор изврше потпуно. Ништа мање неосновано је што неки листови јављају, да је фран-

цуска влада хтела најпре да се о извршењу том договори с Италијом, а Италија да се није хтела у договоре пуштати. О овој ствари издао је Рикасолија 6. ов. м. и један распис, у коме између осталога каже: Сувереност папина остављена је септембарским уговором као и свака друга. Италија је обрекла да се не ће уплетати међу папу и Римљане, и пустиће да се последњи покушај учини може ли црквенска кнежевина да опстане. Италија мора да испуни што је обрекла, ишчекујући победу правди од народног начела. Свакој агитацији, која би се чинила под изговором римског питања, стаће се на пут; краљева је влада готова да сваку залогу даде да ће се чувати слобода и независност папина, јер је уверена да такве залоге може дати а да не повреди народна права.

Потврђује се савршено што у последњем листу споменусмо да није истина што турски извештаји јавише да су се устаници на острву Криту покорили. По гласовима из Канеје, који допиру до 27. пр. м., ти су извештаји произишли отуда, што су устаници, желећи добити времена да се усредсреде, искали примирје за осам дана. Кад је примирје истекло, а то је било 25. пр. м., јавише они Мустафи-паши да га с оружјем у руци чекају на путу, који води у провинцију сфакијску. 26. пр. м. заметну се ту борба, па ни сутра дан није се знало како је свршена. Сфакиоћани стоје укопани по планинама пред Аскифом. У провинцијама кисомској и хераклејској остали су победитељи; напротив крајеви, који леже на мору, покорили су се Турцима. Из Грчке једнако долази устаницима цебана и храна, а с њом и многи драговољци, па и војници добегавају им многи. Из свега овог види се да у турским извештајима има више измишљених него истинитих ствари.

У Грчкој од како се распало овај устанак на острву Криту преотимље мах све већа узрујаност. Ђаци атинског универзитета иште да им се да оружје да саставе ђачку легију. Адмирал Канар, као што ономадне јависмо, полази у Америку да узајми новаца за ствари поморске.

Некидашњи глас да ће буџет за поморску руску силу бити умањен, има се попунити у смислу таквом, да ће се ограничити пловљење лађа по црном, касписком и сибирском мору, као и укинути неке приморске станице, али број лађа у појединим флотилама остаће непромењен. Одобрено је да се за западне губерније оснује кретнитна банка, која ће давати Русима новаца да купују пољска добра. Жена великога кнеза наследника цесаревића Марија Феодоровка разболела се од тифуса. Разнело се да је енглески престолни наследник принц Илски пао с коња па сломио врат, али се показује да је глас тај неистинит.

„Келн. Цтг.“ пише да се ствари у Америци заплећу јако и да је прилика да ће се међу Уашингтоном и Паризом изродити велике тегобе. Маркиз Мутије издаће ових дана распис, у ком ће бити разложено какво гледиште у смотрењу Мехике заузима Француска према сједињеним државама.

Глас онај да се у Шпанији дигла побуна није био са свим на празно. По накнадним извештајима доиста се покушавала буна, али је одмах у зачетку удушена. Вођи су јој били из неке артилеријске регименте, која је настањена у граду Сарагоси, па су сви похватани и с места погубљени, а међу њима су била три капетана, пет поручника, и шестнаест наредника. Но овим још није ствар легла. У Мадриту самом узаврело је јако, и полиција је једнако у послу. По двориштима на гвозденом путу стоји војска спремљена, да може одмах отићи где би се год опасност појавила. Краљица ће сутра отпутовати у Барцелону, где ће да се склони за случај ако у Мадриту буна букне.

Приватни гласови из Уашингтона јављају да ће прво, што мисле да ће учинити конгрес, који се 6. Декембра састаје, бити да президента Џонсона стави под суд.

По гласовима из Александрије од 29. пр. м. у скупштини ће мисирској, која се састаје по новом уставу што га је вице-краљ издао, председавати привремени министар спољашњих дела Рагиб-паша. Седнице ће трајати месец дана. Вице-краљ ће их отворити посланицом, у којој ће разложено бити стање земље и предложити јој се закони о укидању властеоских свеза и роботе, о пензији великодостојника земаљских, о разлучењу духовне власти од судске, и о одузимању вакупских добара.

Последња прекоморска пошта донела је гласова из Бомбеја, који допиру до 15. пр. м. Два бунтовна принца бирманска, који утекоше, дошли су у Рангун па траже заштите у врховног комисара енглеског. У Бирми се мир још није повратно. У Кашмир је дошао посланик из Јарканда да направи уговор, по ком би се узајамна трговина заклонила од Киргиза.

БЕОГРАДСКЕ НОВОСТИ.

* Јуче смо у вароши нашој провели две славе — на име саборна је црква славила св. Арханђела Михаила, ком је посвећена, а општина имени дан Његове Светлости. Славу ту огласиле су нам још прексиноћ пре „бдења“ прангије са шанца. У цркви је била свечана служба божја, коју је служио г. митрополит с више других свештених лица од разнога чина, а о служби је певачка дружина појала дотичне духовне песме на ноте, чим је велелепност свете службе знаменито увеличана била. На служби је била и Његова Светлост, и сва црква дупком је пуна била побожнога света. После службе Његова је Светлост у тешњем кругу примала честитања великодостојника земаљских и општинског заступништва. Исто тако и г. митрополит, који такође слављаше имени дан, примао је честитање, које му је и Његова Светлост преко првога свог ађутанта изволела изјавити. Бал, што га општина у част именог дана Његове Светлости даваше, започео се у пола осам сахата и у најпунијем задовољству сабраних гостију како овдашњих тако и странских продужавао се до два сахата по поноћи. Његова Светлост, која га је такође благоволела високим присуством својим почаствовати, пробавила је на њему с целом родбином својом до поноћи.

* Прексиноћ је пао код нас први снег, и од јуче се сви кровови на кућама беле од снега, а и поља сва око вароши пуна су га. На Авали га има већ од неколико дана.

* У војничком сењаку прима се опет без прекида сено и слама за овдашњу посаду, а плаћа се сено по 12 и слама по 7 пара чарш. ока. Који дакле имају сена и сламе на продају, нека га одмах почну доносити.

ХЕЋИМ-БАША.

(Продужење из бр. 202.)

Овакав изглед ствари није ми био баш најмилији. Били смо у рукама чете једне полунагих варвара, који су са свим били сурови, ако и не свирепи, а водили су нас ето у ропство, којега је тегоба и невоља страшна могла бити. Него свакојако сад ту већ не беше помоћи, и ја се сад само надах да ће паша осетити како му је тешко без мене. Знао сам да ме је волео, онако како се какав пас или коњ волети може. Ја сам га забављао и веселио, а у последње доба више ме је пута питао за савет и у стварима управе, а био сам му и врло користан посредник у пословима његовим с јерменским банкерима и другима; а преко свега ја сам му био доктор његов. Ох, како ли сам желео да се хоће од куда сад разболети!

Ове ми мисли прекиде долазак наш у мало једно село арапско на обалама Тигра. Људи, тежаци Арапи, на које с тога слободни Бедуини аристократи погледаше чисто с презирањем као на робље неко, изађоше нам на сусрет с радосним усклицавањем, а женскиње кречећи повикаше „техлил“ или „алилуја“, — дивљу устрептану вику што је чине брзо отворајући и затворајући уста. Ни тренутка не оклевајући поскидаше товаре с мазги, начинише особите сплавове привезавши надуване мешине о грање од дрва, па на томе превезоше сав терет преко реке на ону страну, која би се могла назвати бедуинским земљиштем. Феласи су живо радили при своме послу и имали су доста да се зноје, а Бедуини поскидаше руво своје, савише га и метнуше на главу па тако с њиме препливаше реку с коњма својим. Један од оних сплавова дотераше до нас па нас један фелах превезе на њему, док му другови његови превезоше мазге кроз реку.

Окренусмо се сад западу и стадосмо путовати пространом једном равницом. Чисто заборавих на ропство моје, толико ме очараваше призори околине. Трава је силно набујала, на местима готово смо пливали у мору од траве; на другим опет местима што су била мало по даље од реке и где је трава нижа била, цвеће је обилато и красним живим бојама китило бусен. Са црвене анемоне поља изгледаше као крвљу орошена, а опет овде и онде жута титрица изнашаше простирку златом извезену, од часа на час очи ми се отимаше на големе лале, а мириси омањега али миришљавог цвећа чисто ми занашаше осећања.

Како пређосмо реку, то већ сад не беше више опасности да ће нас ко погонити, па с тога путовасмо лакше и мирније, а око подне заустависмо се код једног пустињског извора да се одморимо. Нама дадоше по један залогј прна неквасна хлеба, који ни мало није постао слађи тиме што га је један Арапин неколико сахата до голе коже своје носио; али смо ми страшно гладни били те поједосмо онај комадић без устезања. Наше коње и мазге пустише да преживљу једно три сахата; па наши освојници легоше да проспавају пошто су најпре робље своје све по двоје заједно свезали, метнувши мене и Мусу у један пар.

Около три сахата после подне Арапи се дигоше, учинише „асур“ или молитву предвечерњу, натоварише мазге, ослободише нас наших уза, рекоше нам „еркуб — узјаши“, па се кренусмо и опет путовасмо правцем на запад. На скоро стигосмо на врх маленог једног виса, па наша малена војска погледајући далеко у даљини стаде показивати знаке радости и весеља. С почетка ја не могох ништа опазити, али мало по мало стадох на хоризонту распознавати неке малене црне точке -- а то су били црни чадори арапскога стана.

После једног сахата хода видосмо где нам многи коњаници на сусрет касају, а за њима пуно људи и дечака на дромедарима, па сви они радосном добродошлицом поздрављаше наше Бедуине, а радознало премераваше очима јадно уобље што га ови доведоше. Кад већ стигосмо до стана, жене, деца и пси излетеше пред нас у читавим чопорима па стадоше цичећи узвикивати у гласним усклицима победе. Ми јахасмо правцем к највећем чадору на догледу, стану шеика Фарука. Од часа на час слушах где Арапи помињу име Фарук, па ми се чинило као да се увек развлачаше жалост на лицу онога, који би име то поменуо. (Продужиће се.)

НАЈНОВИЈЕ.

Овога часа стиже нам краљ. посланица, којом је у Пешти прекјуче отворен угарски сабор. У свему је што се главних ствари тиче у смислу онаком, као што напред наговестисмо. Сутра ћемо је читаоцима саопштити. Сабор ју је саслушао с мирном пажљивошћу и ћутећи. Председник Сентивањија отворајући седницу казиваше какав је задатак сабору и у овом озбиљном часу препоручиваше члановима међусобну слогу. Хрватски сабор у Загребу отворио је први потпредседник др. Шухај. Пошто се прочитала краљ. посланица, којом се предлажу измене у закону за изборе народних посланика и између осталога наређује да председника сабору наименује круна, седница се завршила, а сутра дан имала се састати друга. „Тагесботе“ разлажући програм Бајстов, изјављује да ће министарство бити промењено ако се не узможе учинити измирење с угарским земљама, али та промена не ће Бајста померити с његовог места, него ће поред њега као министра спољашњих дела и царског дома доћи кнез Карло Ауерсперг за председника у министарском савету, пређашњи државни министар Шмерлинг за министра правде, а за државног министра по свој прилици др. Хербст, па се онда одмах сазвати државни сабор и предложити му се фебруарски устав да га измени. Велику сензацију направио је неки случај међу ф. ц. м. Бенедеком и генералом грофом Клам-Галасом. На име овај је издао неки спис, у коме правда своје поступање у последњој војни, бацајући на Бенедека сву кривицу што је војна испала несрећно; у следству тога Бенедек га је позвао на двобој. Италијански је краљ 7. ов. мес. приспео у Верону. Потврђују се на ново победе Јелина на острву Криту. Турци су на све стране узбијени. Опширније сутра.

Курс од 8. ов. м. ♯ ц. 6 фор. 6 н., сребро 26 %.

☞ Претплата за „Видов Дан“ прима се непрекидно. Почети се може ма од кога дана, само свршити се мора концем месеца.

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.